

WIŚNICKO-LIPNICKI
PARK KRAJOBRAZOWY

Przewodnik

Wiśnicko-Lipnicki

PARK KRAJOBRAZOWY

Wydawca:

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego
ul. Vetulaniego 1A
31-227 Kraków
www.zpkwm.pl

Wydanie II

Teksty:

Anna Boguś, Kasper Cetera, Piotr Dmytrowski, Michał Karczmarz

Zdjęcia:

Anna Boguś, Piotr Buglewicz, Piotr Dmytrowski,
Patrycja Łabuz-Walczak, Krzysztof Musiał, archiwum ZPKWM

Redakcja:

Kasper Cetera, Michał Karczmarz, Patrycja Łabuz-Walczak

Opracowanie map:

Piotr Sufek

Projekt, skład:

Dariusz Grochal | Skład Liter | Grafika wydawnicza

Druk:

Drukarnia Media Będzin | www.media-drukarnia.pl

Copyright by:

Zespół Parków Krajobrazowych
Województwa Małopolskiego

Egzemplarz bezpłatny

ISBN 978-83-63113-26-1

KRAKÓW 2018

WIŚNICKO-LIPNICKI
PARK KRAJOBRAZOWY

Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy

jest jednym z najbogatszych pod względem kulturowym parkiem w Małopolsce. Dużej liczbie zabytków towarzyszą również liczne, cenne elementy przyrody ożywionej i nieożywionej. Każdy turysta znajdzie tu coś dla siebie. Warto więc wybrać się na Pogórze Wiśnickie i to nie raz, ponieważ za każdym razem z pewnością odkryjemy tu coś nowego.

Informacje ogólne

Kos

Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy został powołany do życia w 1997 roku. Obejmuje swym zasięgiem głównie teren Pogórza Wiśnickiego, a w niewielkiej części, na południu, także wzgórze Beskidu Wyspowego.

Granice Parku poprowadzone są po granicach administracyjnych dwóch gmin: Nowego Wiśnicza i Lipnicy Murowanej, dlatego nazwa Parku związana jest z tymi dwoma miejscowościami. Ogółem jego powierzchnia wynosi 14 230,79 ha.

Zamek w Wiśniczu

Walory parku

► Budowa geologiczna

Teren Parku pod względem geologicznym należy do Karpat Zewnętrznych. Jego podłoże zbudowane jest z typowych skał fliszowych, należących do płaszczowiny śląskiej. Składa się ono z naprzemianległych warstw piaskowców, zlepieńców i mułowców (łupków), a także podrzędnie margli. Skały te powstawały głównie w okresie od górnej kredy do oligocenu (około 90–30 mln lat temu) w głębokim morzu, jakie znajdowało się między innymi na obszarze dzisiejszego Parku. Materiał skalny dostarczany był z ładu przez rzeki i osadzany na dnie morza w postaci kilkusetmetrowych warstw. Po ustąpieniu morza nastąpiły silne procesy tektoniczne, które spowodowały powstanie płaszczowin i dzisiejszej budowy geologicznej. Występuje tu charakterystyczny fałdowy układ warstw skalnych z synklinami (wklęsły fałd wypełniony coraz młodszymi utworami) i antyklinami (wypukły fałd z wnętrzem wypełnionym starszymi utworami) o przebiegu z północnego zachodu na południowy wschód. Dzisiejszy wygląd zawdzięczamy również wielu procesom erozyjnym, działającym od milionów lat. W dolinach i na części bardziej pochyłych stoków występuje kilku do kilkunastometrowa warstwa osadów najmłodszych – czwartorzędowych. Są to gliny pylaste i utwory lessopodobne.

Kamienie Brodzińskiego

► Rzeźba terenu

Obszar Parku można podzielić na dwie części. Na północy wzgórza są lekko pochyłe, z łagodnymi stokami, a doliny potoków szerokie. Zupełnie inaczej wygląda południowa część Parku, w okolicach Rajbrotu,

gdzie stoki są bardziej strome, a szczyty znacznie wyższe. Również potoki w swoich górnych częściach mają przeważnie górski charakter. Układ dolin jest bardzo różnorodny i zmienny, na południu ich przebieg przyjmuje charakter południkowy, a na północy – równoleżnikowy. Jedną z cech geomorfologicznych tego terenu jest występowanie form skałkowych w postaci ambon, baszt, ścian skalnych oraz progów. Związane są one z pasem skał o charakterze twarzielcowym (twarde, odporne na erozję), występującym na południe od Lipnicy Murowanej i Muchówki. Ich powstanie należy łączyć ze wspomnianą już odpornością na wietrzenie poszczególnych warstw oraz różnymi rodzajami erozji, działającymi na skałki.

► Szata roślinna

Zróznicowanie rzeźby terenu oraz warunków klimatycznych, glebowych i wodnych na obszarze Wiśnicko-Lipnickiego Parku Krajobrazowego bezpośrednio przekłada się na bogactwo przyrody żywej.

Panorama ze wzgórza Rogozowa

Szata roślinna ma charakter przejściowy pomiędzy górką a niziną. W Parku dominują tereny nieleśne, jednakże coraz mniejsza ilość gruntów ornych jest użytkowana, co sprzyja ich zakrzewieniu, zalesieniu i prowadzi do naturalizacji krajobrazu. Tutejsze rolnictwo ma charakter zbliżony do tradycyjnego. Dzięki temu, na tym stosunkowo niewielkim terenie występuje duża różnorodność siedlisk przyrodniczych, od łąk i pastwisk, zarośli i śródpolnych zadrzewień, aż po różne zespoły leśne, o składzie gatunkowym charakterystycznym dla Pogórza Karpat Zachodnich. Zdecydowaną większość flory Parku stanowią gatunki rodzime.

Zbiorowiska leśne występujące najczęściej na terenie Parku to: kwaśna buczyna niżowa, wyżynny jodłowy bór mieszany, żyzna bu-

Wawrzynek wilczczyko

czyna karpacka i grąd subkontynentalny. Wzdłuż cieków wodnych występują łągi: olszowo-jesionowy oraz podgórski, a także bagienna olszyna górska. W lasach nie brakuje gatunków charakterystycznych dla poszczególnych typów zbiorowisk (m.in. kopytnika pospolitego, miodunki ćmej, wawrzyńka wilczczyko, kosmatki owłosionej, widłaka jałowcowatego, przytuli okrągłolistnej, konwalijki dwulistnej). Występuje tu też sporo gatunków grzybów, w tym jadalnych, jak borowik szlachetny, podgrzybek brunatny, czubajka kania. Na obszarach podmokłych i bagnistych występują m. in. skrzyp bagienny i olbrzymi, wełnianka wąskolistna i szerokolistna, kozłek całolistny i turzycza pospolita, a na tor-

fowiskach bobrek trójlistkowy. Często występującymi zbiorowiskami nieleśnymi są łąki świeże, rajgrasowe oraz łąki ostrożeńowe. Wilgotne łąki bogate są w storczyki np.: kukułka plamista i szerokolistna, a także buławnik mieczolistny. Gatunki górskie we florze Parku to m.in.: ciemiężycza zielona, bodziszek żałobny, przywrotnik prawie nagi, goryczka trojeściowa oraz przetacznik górski. Występują tu również subendemity karpackie: żywiec gruczołowaty i żywokost sercowaty. Na całym obszarze Parku wiele jest gatunków zagrożonych i objętych ochroną prawną. Należą do nich na przykład: buławnik wielkokwiatowy, paprotnik kolczysty, widłak wroniec czy lilia złotogłów.

► Fauna

Wspomniana wyżej duża różnorodność typów siedlisk występujących na obszarze Wiśnicko-Lipnickiego Parku Krajobrazowego wpływa bezpośrednio na bogactwo i złożoność świata zwierzęcego. W lasach schronienie znajdują duże kręgowce jak i małe zwierzęta bezkręgowce. Z dużych ssaków żyją tu sarny, jelenie i dziki, a z mniejszych wymienić można lisa, łasicę, gronostaja, orzesznicę czy popielicę. Na szczególną uwagę zasługuje duża różnorodność nietoperzy. Grupa ta, reprezentowana jest przez takie gatunki jak: podkowiec mały (jeden z najrzadszych gatunków występujących w Polsce), gacek szary, mopek zachodni,

Rudzik

Żaba zielona

Samiec jaszczurki zwinki

mroczek późny, nocek duży, nocek orzęsiony. Szczególnie dużo jest ich na terenie wiśnickiego zamku. Należy przypomnieć, że wszystkie gatunki nietoperzy objęte są ścisłą ochroną gatunkową. Podobnie wartą uwagi różnorodnością cieszą się ryjówkowate reprezentowane m.in. przez: ryjówkę malutką i aksamitną, rzęsorka rzeczka, rzęsorka mniejszego oraz zębiełka karliczka. Przy brzegach potoków można ponadto natknąć się na bobry lub ich ślady bytowania w postaci tam, nor, zgryzów czy powalonych kłód. Duży udział w faunie Parku mają ptaki, zarówno te, które spotkać możemy przemierzając leśne szlaki, jak i związane z otwartymi obszarami łąk i pól uprawnych. Spośród ponad stu występujących tutaj gatunków chronionych, na szczególną uwagę zasługują: raniuszek, grubodziób, pętlacz leśny, dzięcioł zielonosiwy, derkacz, jarząbek, bocian czarny czy sikora czarnogłówna.

W okresie wiosennym i letnim na obszarze Parku dużo jest także płazów. Szczególnie łatwo można je zaobserwować w pobliżu różnego rodzaju zbiorników wodnych, gdzie zwierzęta te po zimowym śnie uda-

ją się w celu odbycia godów i rozrodu. Zobaczyć tam można między innymi żabę trawną, wodną i jeziorkową, kumaka górskiego i nizinnego, ropuchę szarą i zieloną, rzekotkę drzewną, salamandrę plamistą a także traszki: grzebieniastą, zwyczajną i karpacką.

Na nasonecznionych polanach i stokach wzgórz napotkać można wygrzewające się jaszczurki: żyworodną, padalca i zwinę, węże: zaskrońca, żmiję zygzakowatą i rzadkiego w Polsce gniewosza plamistego, a także liczne, ciepłolubne bezkręgowce. Wśród tych ostatnich najefektniej prezentują się motyle: czerwończyk nieparek, modraszek arion, paź żeglarz, paź królowej, mieniak tęczowiec czy mieniak strużnik. Na uwagę zasługują także chronione chrząszcze, jak kozioróg dębosz, tęcznik liszkarz i kilka gatunków biegaczy.

► Zabytki

Kościół pw. św. Andrzeja w Lipnicy Murowanej – wybudowany w 1363 roku, w stylu gotyckim, kilkakrotnie odbudowywany po pożarach nękających miasto.

Kościół pw. św. Leonarda w Lipnicy Dolnej – drewniany kościół prawdopodobnie z 1482 roku, wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kultury UNESCO.

Kościół pw. św. Szymona w Lipnicy Murowanej – kościół zbudowany w latach 1636–1648 w stylu barokowym.

Dwór Ledóchowskich

Zespół staromiejski w Lipnicy Murowanej – układ miasta owalnicowy z obszernym, niemal kwadratowym rynkiem, z którego naroży wybiegają pary ulic, łączące się z ulicami obwodowymi. Rynek otoczony zabytkową zabudową parterową, z figurą św. Szymona na środku.

Dwór Ledóchowskich – neoklasycystyczny murowany budynek, wzniesiony około 1830 roku w Lipnicy Murowanej.

Kościół pw. Narodzenia NMP w Rajbrocie – gotycki kościół z początku XVI wieku.

Spichlerz w Rajbrocie – drewniany spichlerz powstały pod koniec XVIII wieku.

Pałac w Kopalinach – dawny pałac sprzed 1935 roku, dziś stanowi własność prywatną.

Kościół pw. św. Ducha w Chronowie – kościół z 1685 roku o konstrukcji zrębowej, kilkakrotnie przebudowywany, z wyposażeniem w stylu barokowym.

Kościół pw. św. Wojciecha w Starym Wiśniczu – kościół w stylu gotyckim z elementami renesansowymi, pochodzący z 1520 roku. Wyposażenie z XVI–XIX wieku.

Zamek i fortyfikacje bastionowe w Wiśniczu – obiekt architektury rezydencjonalno – obronnej. Pierwszy zamek powstały już w XIV wieku, wielokrotnie przebudowywany. Pałac barokowy z elementami renesansowymi.

Kościół w Nowym Wiśniczu

Klasztor w Leksandrowej – dawny klasztor Karmelitów Bosych, pochodzący z pierwszej połowy XVII wieku, obecnie zaadaptowany na zakład karny.

Dworek „Koryznówka” – drewniany dwór zbudowany w połowie XIX wieku. Obecnie mieści się w nim muzeum pamiątek po Janie Matejce.

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Nowym Wiśniczu – zbudowany około 1620 roku, wczesnobarkowy.

Układ urbanistyczny Nowego Wiśnicza – założenie według projektu architekta Macieja Trapoli (XVII w.); na planie zbliżonym do kwadratu, w który wpisano regularną siatkę ulic przecinających się pod kątem prostym; w centrum układu obszerny rynek, usytuowany na niemal idealnej osi północ-południe, rynek z zachowaną częściowo zabytkową zabudową mieszczańską oraz ratuszem z lat 1616–1620.

Ochrona przyrody

Na terenie Wiśnicko-Lipnickiego Parku Krajobrazowego występują również inne formy ochrony przyrody. Są to: rezerwat przyrody, pomniki przyrody oraz obszar Natura 2000.

► Rezerwat przyrody

Rezerwat przyrody to jedna z najwyższych form ochrony prawnej, którą obejmuje się wybitnie cenne obszary. Na terenie Parku znajduje się tylko jeden rezerwat, chroniący elementy przyrody nieożywionej. Należy pamiętać, że w rezerwacie przyrody można poruszać się tylko po wyznaczonych szlakach turystycznych lub ścieżkach dydaktycznych.

Rezerwat przyrody „Kamień-Grzyb”

- Data utworzenia: 1962 r.
- Powierzchnia: 1,83 ha

Rezerwat przyrody nieożywionej, powołany w celu ochrony fragmentu buczyny karpackiej oraz ciekawych form skałkowych, zbudowanych z piaskowca istebniańskiego. Jedną z nich to oderwana skałka o kształcie zbliżonym do ostrosłupa, natomiast druga to typowy grzyb skalny, z szeroką częścią górną (około 26 metrów obwodu) i węższą dolną (17 metrów obwodu). Jego wysokość to około 7 metrów. Na

Kamień-Grzyb

skałkach można zauważyć kilka łacińskich imion i dat. Są to prawdopodobnie imiona zakonników z dawnego klasztoru Ojców Karmelitów, wyryte w czasie wycieczki w te tereny.

► Pomniki przyrody

Na terenie Wiśnicko-Lipnickiego Parku Krajobrazowego znajduje się 31 pomników przyrody. Tą indywidualną formą ochrony objęte są m.in. okazałe i cenne formy skałkowe, drzewa czy też grupy drzew. Wśród nich największą liczbę stanowią lipy drobnolistne, znajdujące się między innymi wokół zamku w Wiśniczu oraz w obrębie jego murów, a także wokół kościoła św. Wojciecha w Starym Wiśniczu. Chronione są też: dęby szypułkowe, topole białe, topole nadwiślańskie (czarne), graby pospolite, jesiony wyniosłe, lipy szerokolistne, klony zwyczajne oraz jawory. W ten sposób chronione są również ciekawe i cenne ze względów geologicznych formy skałkowe, znajdujące się na Duchowej Górze, na wzgórzu Paprotna („Skałki Brodzińskiego”) oraz w Chronowie („Skałki Chronowskie”).

► Obszar Natura 2000 „Nowy Wiśnicz”

Specjalny obszar ochrony siedlisk „Nowy Wiśnicz” zajmuje powierzchnię 325,68 ha. Obejmuje m.in. znajdującą się na zamku w Wiśniczu kolonię rozrodczą podkowca małego, miejsce zimowania, a także żerowania nietoperzy. Stwierdzono tutaj kilkadziesiąt osobników podkowca

małego i kilka nocka orzęsionego. Zanotowano również występowanie pojedynczych osobników nocka dużego oraz mopka. Inne cenne gatunki zwierząt zamieszkujące ten teren to: traszka karpacka, traszka grzebieniasta i kumak górski.

Warto zobaczyć

Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy ma na swoim terenie wiele miejsc pięknych i wartościowych pod względem kulturowym czy też przyrodniczym. Kilka z nich szczególnie warto odwiedzić.

► Obiekty geologiczne

Kamienie Brodzińskiego

Kamienie Brodzińskiego to formy skałkowe zlokalizowane na zboczach wzgórza Paprotna, w lasach pomiędzy Lipnicą Górną a Rajbrotem. Znajduje się tu grupa dziewięciu skał w kształcie baszt, grzybów, ambon i występów skalnych. Najwyższa z nich, w formie baszty, ma około 10 metrów wysokości i 16 metrów długości. Poniżej znajduje się grupa 3 skałek – grzybów skalnych, z podłożem połączonym wąską podstawą, rozszerzającą się ku górze. Pomiedzy nimi występują charakterystyczne okna skalne, tworzące mini labirynt. Na wschód od nich, w odległości około 200 metrów znajdują się kolejne, mniejsze formy

Kamienie Brodzińskiego

skałkowe. Wszystkie one tworzyły się dwuetapowo. W pierwszym etapie, ponad 65 mln lat temu, w morzu, które zajmowało między innymi ten teren, utworzyły się piaskowce i zlepieńce. Miało to miejsce dzięki nanoszeniu przez rzeki materiału okrucowego z okolicznych łądów. Drugi etap następował przez ostatnie kilkadziesiąt tysięcy lat. W tym czasie zachodziła silna erozja warstw skalnych, najszybciej działająca w okresie zlodowaceń. Oparty jej się jedynie twardsze (twardzielcowe) części warstw, dziś tworzące formy skałkowe. Piaskowce i zlepieńce, które je tworzą należą do warstw istebniańskich. W wielu miejscach, na ścianach skalnych, widoczne są niewielkie zagłębienia – struktury komórkowe i arkadowe – efekt selektywnego wietrzenia. Już w 1938 roku Kamienie Brodzińskiego objęto ochroną, ustanawiając tu rezerwat przyrody, jednak obecnie mają one status pomnika przyrody nieożywionej. Nadaniem nazwy uczczono poetę, historyka, teoretyka literatury, publicystę i profesora Uniwersytetu Warszawskiego – Kazimierza Brodzińskiego, który urodził się w pobliskiej miejscowości – Królówce.

Skałki Chronowskie

Grupa niewielkich skałek położonych na zalesionym wzgórzu ponad miejscowością Chronów. Mają wysokość do 2,5 metra i ciągną się wzdłuż grzbietu na długości około 70 metrów. Zbudowane są z piaskowców należących do warstw istebniańskich, a swój dzisiejszy wygląd zawdzięczają licznym procesom erozyjnym. Na skałkach wyryte są, nieodczytane do dziś, tajemnicze napisy oraz wizerunek grobu lub kościoła z datą 1707. Obiekt ten objęty jest ochroną prawną w postaci pomnika przyrody nieożywionej.

Według legendy Skałki Chronowskie to pozostałość meczetu, jaki wznosił jeden spośród rodów Gryfitów, po tym jak przeszedł na islam. Taka obraza wiary na tym terenie ściągnęła nad Chronów burzę, która zniszczyła świątynię, pozostawiając jedynie skały z napisami w niezrozumiałym języku.

Czy wiesz, że?

► Obiekty przyrodnicze

Staw w Olchawie

Staw zlokalizowany jest na skraju wsi Olchawa położonej w gminie Nowy Wiśnicz. To największy zbiornik wodny na terenie Wiśnicko-Lipnickiego Parku Krajobrazowego. Z przyrodniczego punktu widzenia przedstawia dużą wartość, gdyż jest siedliskiem wielu gatunków roślin i zwierząt. Najłatwiej przekonać się o tym można wiosną, kiedy to cała

Staw w Olchawie

przyroda budzi się do życia. W otoczeniu zbiornika pojawia się mnóstwo roślin nadwodnych, spośród których wybija się pałka wąskolistna, tatarak zwyczajny, mięta nadwodna, a na samej jego powierzchni rozwijają się przepiękne płaty chronionych grzybieni białych, potocznie zwanych liliami wodnymi. W stawie nie brak też roślinności wodnej. Stojąc u brzegu bez trudu zaobserwować można np. rdestnicę kędzierzawą, moczarkę kanadyjską, jaskra krążkolistnego, a także nitkowate glony. Świat przyrody ożywionej uzupełniają liczni przedstawiciele związanych ze środowiskiem wodnym zwierząt. W samym stawie nie brak jest wodnych bezkręgowców, reprezentujących różne grupy systematyczne, jak choćby płoszczyca szara, żyrytwa pluskwowata, pływak żółtobrzązki czy nartnik powierzchniowiec. Z kręgowców grupą wiodącą są oczywiście ryby. Żyją tu karpie, karasie, okonie i leszcze. Swoje miejsce znajdują tu także żaby zielone, a na okres rozrodu pojawiają się: żaba trawna oraz ropucha szara.

► Obiekty kulturowe

Lipnica Murowana

Lipnica Murowana to stosunkowo niewielka miejscowość o bogatej historii i wielu cennych zabytkach. Pierwsze wzmianki o jej istnieniu pochodzą z XII wieku, natomiast już w XIV wieku była prężnie rozwijającym się miastem, posiadającym lokację na prawie niemieckim. Rozwój ten zawdzięczała przede wszystkim położeniu na tak zwanym trakcie węgierskim – bardzo ruchliwym szlaku handlowym. W czasach

Kościół pw. św. Leonarda w Lipnicy Murowanej

średniowiecznych było to miasto z murami obronnymi, rynkiem, na którym odbywał się handel, ratuszem i kilkoma kościołami. Zaczęło podupadać po Potopie Szwedzkim, kiedy to najeźdźcy zniszczyli mury i część miasta. W 1934 roku Lipnica Murowana ze względu na zapas gospodarczą i społeczną utraciła prawa miejskie. Jednak do dziś, w mniej lub bardziej zmienionym kształcie, zachowała się większość zabytkowych obiektów. Najważniejszymi z nich są tu:

Kościół pw. św. Leonarda

Drewniany kościół pochodzący prawdopodobnie z końca XV wieku, lecz w jego miejscu znajdowała się na pewno o wiele wcześniejsza budowla sakralna. Stanowi bardzo cenny zabytek architektury drewnianej, znajdujący się na liście zabytków UNESCO. Należy do najstarszych i najlepiej zachowanych gotyckich świątyń drewnianych na świecie. Do dzisiejszych czasów dotrwał on niemal w niezmienionym kształcie. We wnętrzu znajdują się liczne malowidła w stylu gotyckim i barokowym, pokrywające ściany oraz strop. Ołtarz główny, dedykowany św. Leonardowi, pochodzi z początku XVI wieku. Są tu również zabytkowe ołtarze boczne pochodzące z XV i XVI wieku oraz płaskorzeźba przedstawiająca Zaśnięcie Najświętszej Panny Marii z końca XIV wieku.

Kościół pw. św. Andrzeja

Został zbudowany w stylu gotyckim w 1363 roku, potem wielokrotnie przebudowywany, między innymi po pożarze w 1512 roku oraz w połowie XVIII wieku. Fundatorem tego murowanego kościoła był król Kazimierz Wielki. W środku warto zwrócić uwagę

na umieszczoną w ołtarzu bocznym, gotycką rzeźbę Matki Boskiej z Dzieciątkiem, zwanej Madonną Lipnicką z około 1370 roku. Cennym wyposażeniem kościoła są też: krzyż na tęczu nawy głównej z XVII wieku oraz kamienna chrzcielnica z XIV lub XV wieku.

Kościół pw. św. Szymona

Kościół zbudowany w latach 1636–1648. Został on postawiony w miejscu domu rodzinnego św. Szymona. We wnętrzu znajduje się między innymi ołtarz z 1860 roku, z obrazem świętego Szymona z II połowy XVII wieku. Obok kościoła zachowała się XVI-wieczna studnia.

Rynek

Obszerny, kwadratowy rynek, z układem zachowanym od średniowiecza, otoczony zabytkową, parterową zabudową, w dużej części drewnianą. W kilku domach zachowały się podcienia wsparte na słupach. Na środku rynku znajduje się figura św. Szymona wzniesiona w 1913 roku.

Dwór Ledóchowskich

Neoklasycystyczny, murowany budynek wzniesiony ok. 1830 roku. W dworze tym mieszkały błogosławiona Maria Teresa Ledóchowska i święta Urszula Ledóchowska. Dziś mieści się w nim muzeum pamiątek rodziny Ledóchowskich.

Nowy Wiśnicz

Nowy Wiśnicz od XIV wieku był własnością Kmitów, a następnie Lubomirskich, którzy na początku XVII wieku wystarali się o prawa miejskie. W drugiej połowie XIX wieku częściowo zniszczony został przez pożar. Na jego terenie znajduje się wiele cennych zabytków:

Zamek Wiśnicki

Jest to jeden z najcenniejszych w Polsce obiektów architektury rezydencjonalno-obronnej, powstały już w XIV wieku. Wybudowany został w stylu wczesnobarokowym przez ród Kmitów, a następnie kilkakrotnie przebudowywany, między innymi w XVI wieku, kiedy to nadano mu cechy stylu renesansowego. W latach 1615–1621 ponownie przebudowali go kolejni właściciele – Lubomirscy, według planów Macieja Trapoli. Ostatnią, gruntowną restaurację przeszedł w 1949 roku. Zamek zbudowany został na planie czworoboku

Zamek w Wiśniczu

z wewnętrznym dziedzińcem i zwieńczony czterema basztami w narożach. W środku znajduje się kaplica z 1621 roku oraz tzw. Kmitówka – budynek z XVI wieku. Zamek otoczony został fortyfikacjami bastionowymi, wybudowanymi na początku XVII wieku. Wystrój wewnątrz obejmuje między innymi: barokowe portale, obramowania okienne, dekoracje stiukowe oraz cenne polichromie.

Dawny Klasztor Karmelitów Bosych

Zlokalizowany jest na wzgórzu obok Zamku Wiśnickiego. Został wybudowany w latach 1621–1635 z fundacji Stanisława Lubomirskiego, w stylu wczesnobarokowym i otoczony fortyfikacjami bastionowymi. Prace prowadził Włoch Maciej Trapola. W 1630 roku przeniesiono tu nowicjat, lecz klasztorny kościół konsekrowano dopiero 1 lipca 1635 roku. W 1783 r. nastąpiła kasata klasztoru przez cesarza Józefa II. W późniejszym czasie został on zamieniony na więzienie, funkcjonujące do dziś.

Podobno diabeł usiłował zniszczyć klasztor i kościół w Nowym Wiśniczu, rzucając na ziemię wielki kamień, lecz pianie koguta lub według innych podań, modlitwy zakonników, udaremniły ten zamiar. Kamień upadł w pobliskim lesie i tkwi tam do dzisiaj.

Czy wiesz, że?

Dworek „Koryznówka”

Niewielki, drewniany, kryty gontem dworek, pochodzący z lat 50. XIX wieku. Od strony wejścia znajduje się otwarty ganek. Był własnością Leonarda Serafińskiego, którego żona była siostrą żony Jana Matejki. Z tego też powodu dworek niejednokrotnie odwie-

Koryznówka

Ratusz w Nowym Wiśniczu

dzany był przez tego znakomitego malarza. Od 1981 roku mieści się w nim muzeum, prezentujące pamiątki związane z pobytami Jana Matejki.

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP

Wiśnicki kościół parafialny wraz z dzwonnica została zbudowana około 1620 roku, z fundacji Stanisława Lubomirskiego. Jego architektem był Maciej Trapola. Jest budowlą jednonawową, murowaną. W ołtarzu głównym znajduje się XVII-wieczny obraz Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny. Na uwagę zasługuje również drewniano-mosiężna chrzcielnica z XVII wieku, a także pochodzące z tego samego okresu obrazy w ołtarzach bocznych.

Wiśnickie kolumny

Cztery kolumny zlokalizowane na terenie Parku, wykonane w XVII–XVIII wieku z piaskowca. Najstarsza z nich znajduje się w Nowym Wiśniczu. Pozostałe trzy zlokalizowane są w Olchawie, Lipnicy Górnej oraz Łomnej. Z ich powstaniem związane są liczne legendy.

Z tak zwanymi Kolumnami Wiśnickimi wiążą się dwie legendy – według pierwszej z nich, w XVII wieku w wiśnickim zamku przetrzymywani byli jeńcy tureccy, którzy nie mogąc znieść niewoli i ciężkiej, przymusowej pracy przy przebudowie zamku, skonstruowali skrzydła z ptasich piór i wylecieli na nich z zamku. Po krótkim locie jeden z nich spadł na terenie Wiśnicza, drugi Olchawy, trzeci na Bukowcu, a ostatni w Bochni. Tradycja mówi, że miejsca ich śmierci wskazują kamienne kolumny. Według drugiej legendy, przy kolumnie w Olchawie znajdowało się wejście do podziemnego tunelu, prowadzącego do zamku w Wiśniczu.

Czy wiesz, że?

Ratusz

Budynek ten, znajdujący się na środku wiśnickiego rynku, został wybudowany ok. 1620 r. Pierwotnie był to barokowy, parterowy budynek, w późniejszym czasie kilkakrotnie przebudowywany. Do dziś zachowały się XVII-wieczne portale wewnętrzne oraz kamienne obramowania okien. Na piętrze znajduje się czynny, XIX-wieczny zegar.

Studnia miejska

Powstała prawdopodobnie w czasie lokowania miasta w XVII wieku lub nawet wcześniej. Pierwotnie była to kamienna studnia, w późniejszym czasie dostawiono do niej drewnianą obudowę.

Produkty lokalne

Chleb żarnowy

Wyrabiany w miejscowości Łomna, w środkowej części Parku, na pewno od początku XX wieku. Wpisany jest na listę produktów tradycyjnych. Jest to owalny lub podłużny chleb posypany zgniecionymi ziarnami pszenicy. Nie zawiera żadnych polepszaczy, a pieczony jest metodą tradycyjną tj. w piecu opalonym drewnem.

Kiełbasa i boczek z Muchówki

Wyroby o wspaniałym smaku i zapachu, tradycyjnie przyrządzane. Produkowane są tylko na lokalny rynek. Choć ich zakup nie jest łatwy, jak najbardziej warto spróbować.

Palmy wielkanocne

Wyrób palm wielkanocnych w Lipnicy Murowanej ma swoją bardzo długą tradycję. Okoliczni mieszkańcy wyplatają je własnoręcznie, używając witek wierzbowych, wiklinowych lub leszczynowych. Ozdabiają je baziemi, jedliną, bibułkowymi, barwnymi kwiatami i wstążkami. Co roku w Niedzielę Palmową w Lipnicy Murowanej odbywa się konkurs palm. Ważny jest zarówno jej wygląd jak i wysokość. Najwyższe z nich osiągają ponad 20 metrów, a rekordzistki nawet 35 metrów.

Palmy wielkanocne

Lipnicka lipina

Jest to lokalny rodzaj herbaty parzony z kwiatów lipy. Herbatka taka jest doskonałym lekiem na przeziębienie, kaszel oraz stan zapalny. Dodatkowo lipa posiada właściwości przeciwgorączkowe.

Gdzie warto wstąpić

Hotel i Gospoda Pod Kamieniem

Obiekt położony nieopodal Kamieni Brodzińskiego. Można w nim przenocować, a przede wszystkim bardzo smacznie zjeść. Można tu spróbować takich dań lokalnej kuchni jak: pierogi gajowego, bigos Brodzińskiego czy jagnię pieczone po rajbrocku. Obiekt posiada certyfikat „Regionalna Karczma Małopolski” wydawany przez Małopolską Organizację Turystyczną.

Więcej informacji na: www.hotel-lipnica.pl

Hotel i Restauracja „Panorama”

Hotel o wysokim standardzie wraz z restauracją, położony w Starym Wiśniczu. Umożliwia organizację szkoleń, konferencji i wesel. Kuchnia jest bardzo dobra, proponująca między innymi regionalne smakołyki.

Więcej informacji na: www.panorama-wisnicz.pl

Gospodarstwo agroturystyczne „Gnutkoland”

Gospodarstwo dysponujące miejscami noclegowymi, położone w małowniczej okolicy, w miejscowości Chronów. Proponuje aktywny wypoczynek oraz organizację imprez okolicznościowych.

Więcej informacji: *tel. 664 186 027*

Pensjonat i Restauracja Ułan

Obiekt położony w samym centrum Lipnicy Murowanej. Oferuje miejsca noclegowe, tradycyjną, wyśmienitą kuchnię polską oraz dania kuchni regionalnej. W 2008 roku obiekt został wyróżniony w konkursie „Wielkie odkrywanie Małopolski” w kategorii „Baza Gastronomiczna”.

Więcej informacji na: www.ulan-lipnica-murowana.superturystyka.pl

Ośrodek Edukacji Ekologicznej w Borównej w gminie Lipnica Murowana

Ośrodek ukierunkowany jest przede wszystkim na prowadzenie działalności edukacyjnej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowo-historyczno-społecznego oraz przyrodniczego. Proponowana edukacja

Widok ze wzgórza Paprotna

ekologiczna, kulturowa oraz artystyczna umożliwia aktywne spędzenie czasu na łonie natury, jak również daje możliwość zapoznania się z lokalnymi zawodami i rzemiosłem.

Więcej informacji: tel. (14) 685 21 08

Ścieżki przyrodnicze

Borówna – Chronów

Ścieżka edukacyjna o długości około 4 km, rozpoczynająca i kończąca się przy Ośrodku Edukacyjnym w Borównej. Na trasie znajduje się 8 przystanków, na których zapoznać się można między innymi z różnymi zbiorowiskami leśnymi, gatunkami drzew, a także osobliwościami geologicznymi: źródłami wód siarczkowych i żelazistych oraz formami skalnymi (Skałki Chronowskie). Jest tu też punkt widokowy z ciekawą panoramą na okoliczne szczyty.

Napisy na Skałkach Chronowskich

Kamienie Brodzińskiego

Ścieżka o charakterze spacerowo-przyrodniczym, o długości około 1 km, częściowo pokrywająca się z niebieskim szlakiem PTTK. Zaczyna się i kończy przy drodze wojewódzkiej, w pobliżu wzgórza Paprotna.

Kamienie Brodzińskiego

Zatacza ona krąg, biegnąc przy Kamieniach Brodzińskiego. Znajduje się na niej 6 przystanków prezentujących: gatunki drzew, krzewów i roślin zielnych, podstawowe pojęcia związane ze zbiorowiskami leśnymi, budowę i genezę skał tworzących pomnik przyrody nieożywionej „Kamienie Brodzińskiego” oraz życie i twórczość „patrona” pomnika.

Staw w Olchawie

Ścieżka o długości zaledwie kilkuset metrów, poprowadzona nieopodal stawu w Olchawie. Na istniejących tablicach znajdują się informacje o gatunkach roślin występujących w olsie, roli zbiorowiska roślinnego jako siedliska zwierząt, celowości regulacji hydrologicznych oraz sukcesji.

Turystyka aktywna

Na piechotę

Przez Wiśnicko-Lipnicki Park Krajobrazowy przebiega kilka pieszych szlaków turystycznych. W zależności od kondycji i czasu możemy wybrać się na jeden z nich.

- **Niebieski szlak:** Bochnia – Kopaliny 6,2 km – Nowy Wiśnicz 9,5 km – Rezerwat przyrody „Kamień-Grzyb” 14,0 km – Kamienie Brodzińskiego 20,4 km – Rajbrot 24,5 km – Łopuszne Wschodnie 28,1 km – Rozdziele 31,2 km
- **Czarny szlak:** Rajbrot – Piekarski Potok 3,4 km – Lipnica Murowana 7,9 km
- **Zielony szlak:** Rajbrot – Piekarski Potok 3,3 km – Piekarska Góra 5,1 km – Rezerwat przyrody „Bukowiec” 8,7 km

Panorama w Borównej

Rowerem

Na terenie Parku znajduje się jeden długi, oznakowany szlak rowerowy, przebiegający z północy na południe Parku. Ze względu na ukształtowanie terenu zalicza się on do średnio trudnych.

 Niebieski szlak: Bochnia – Nowy Wiśnicz – Rezerwat przyrody „Kamień-Grzyb” – Kamienie Brodzińskiego – Rajbrot – Łopusze – Kamionna – Tymbark

Trasy dla Ciebie

Rodzinna przejażdżka

Nowy Wiśnicz (Zamek) – Nowy Wiśnicz (Rynek) – Muchówka – Lipnica Górna (pomnik przyrody „Kamienie Brodzińskiego”) – Rajbrot (Kościół pw. Narodzenia NMP) – Lipnica Murowana – Chronów (pomnik przyrody Skałki Chronowskie) – Stary Wiśnicz – Nowy Wiśnicz

Długość trasy: 37,9 km, czas przejazdu: ok. 3–5 h, rodzaj trasy: samochodowa/rowerowa

W przypadku Wiśnicko-Lipnickiego Parku Krajobrazowego zaproponowana trasa jest typowo rowerową lub samochodową, ze względu na duże odległości pomiędzy najciekawszymi i najbardziej wartościowymi obiektami Parku. Jest to wycieczka całodzienna, na której nie będzie zbyt dużo fizycznego wysiłku, chyba że wybierzemy opcję rowerową. Wycieczkę rozpoczynamy w Nowym Wiśniczu. Tu zdecydowanie powinno się wstąpić na wiśnicki zamek oraz przejść się po pełnych zabytków uliczkach i rynku samego miasta. Warto również odwiedzić Muzeum Ziemi Wiśnickiej oraz Muzeum Pamiątek po Janie

Matejce. Następnie przejeżdżamy drogą na południe i w miejscowości Muchówka skręcamy na wschód. Pozostawiamy samochód przy hotelu „Pod Kamieniem” w Lipnicy Górnej i idziemy ścieżką leśną do Kamieni Brodzińskiego – ciekawych form skałkowych. Następnie udajemy się do miejscowości Rajbrot, gdzie warto zobaczyć spichlerz oraz XVI-wieczny kościół pw. Narodzenia NMP. Następnie wzdłuż brzegów Uswicy jedziemy do Lipnicy Murowanej. Na jej obejrzenie warto poświęcić troszkę więcej czasu. Oprócz zabytkowego rynku i oryginalnego układu urbanistycznego, obowiązkowo powinno się tu zobaczyć kościoły: św. Szymona, św. Andrzeja i oczywiście św. Leonarda. Nieco dalej od rynku znajduje się również Dwór Ledóchowskich. Jeśli zostało nam jeszcze trochę czasu warto w drodze powrotnej do Nowego Wiśnicza wstąpić do miejscowości Chronów. Znajduje się tu kościół z 1685 roku, a w lasach powyżej niego interesujące formy skałkowe (Skałki Chronowskie) z wrytymi tajemniczymi znakami. Ostatnim punktem wycieczki jest piękny kościół w Starym Wiśniczu.

Kościół w Chronowie

Przejażdżka po parku

Nowy Wiśnicz – Olchawa – Królówka – Muchówka – Połom Duży – Lipnica Górna (rezerwat przyrody „Kamień-Grzyb”) – Borówna – Chronów (pomnik przyrody Skałki Chronowskie) – Nowy Wiśnicz
Długość trasy: 25,3 km, czas przejazdu: ok. 3 h, rodzaj trasy: rowerowa

Wycieczka rozpoczyna się w Nowym Wiśniczu, skąd ulicą Jana Matejki dojeżdżamy do stawu w Olchawie, gdzie warto skorzystać ze ścieżki przyrodniczej poprowadzonej wokół zbiornika. Następnie udajemy się drogą w kierunku Królówki, a dalej – Muchówki. W Połomie Dużym należy skręcić na Lipnicę Górną; po przejechaniu ok. 1,7 km skręcamy w lewo do lasu. Znajdziemy się wówczas na szlaku prowadzącym przez rezerwat przyrody nieożywionej „Kamień-Grzyb”. Z rezerwatu wracamy do drogi i jedziemy dalej w kierunku Lipnicy Murowanej, po czym skręcamy na Borówną, a następnie Chronów. W Chronowie warto zboczyć w prawo z głównej drogi i zobaczyć Skałki Chronowskie znajdujące się w lasach powyżej. Następnie wracamy do głównej drogi i jedziemy w kierunku Nowego Wiśnicza. Po ok. 8 km znajdziemy się w punkcie startowym wycieczki.

LEGENDA

Obiekty zabytkowe:

- zamek
- dwór
- ratusz
- budynek użyt. publ.
- klasztor
- kościół rzym.-kat.
- cmentarz wojenny
- układ przestrzenny

Obiekty przyrodnicze:

- rezerwat przyrody
- skały

